

علیرضا عرفانی

مکاسب محرمة ۹

محرّمات و روابط میان فردی ۳

تقریر: محمد قاسم رجایی، مهرزاد آور، محمد تقی مهری

برگزیده سی و هفتمین جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۸

نشر اشراق و عرفان

- سرشناسه : اعرافی، علیرضا، ۱۳۳۸-
Arafi, AliReza
- عنوان و نام پدیدآور : مکاسب محرمه / علیرضا اعرافی؛ تقریر علیرضا گودرزی؛ ویراستار عباسعلی مردی.
- وضعیت ویراست : ویراست ۲.
- مشخصات نشر : قم: موسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان، ۱۴۰۰.
- مشخصات ظاهری : ۱۱ ج.
- شابک : ۹۵۰۰۰۰ ریال: ۵-۴۴-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۱. ج: ۶۰۰۰۰۰ ریال: ۲۲-۴۵-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۸۵۰۰۰۰ ریال: ۹-۴۶-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۳. ج: ۷۰۰۰۰۰ ریال: ۶-۴۷-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۴. ج: ۶۰۰۰۰۰ ریال: ۳-۴۸-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۵. ج: ۵۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۴۹-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۶. ج: ۸۰۰۰۰۰ ریال: ۶-۵۰-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۷. ج: ۷۵۰۰۰۰ ریال: ۳-۵۱-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۸. ج: ۹۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۵۲-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۹. ج: ۵۶۰۰۰۰ ریال: ۷-۵۳-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۱۰. ج: ۹۰۰۰۰۰ ریال: ۴-۵۴-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸؛ ۱۱. ج: ۱۱-۱۲ (چاپ اول: ۱۴۰۰) (فیا).
- یادداشت : کتابنامه.
- یادداشت : کتابنامه.
- مندرجات : ۱. اعیان نجس. - ج. ۲. کالاهای دارای منفعت حرام / تقریر احمد عابدین زاده، اصغر صفرزاده. - ج. ۳. محرمات علوم / تقریر جواد ابراهیمی؛ ویراستار عباسعلی مردی، حامد عبداللہی سفیدان. - ج. ۴. محرمات هنر ۱ / تقریر احمد عابدین زاده، حسن حیدر زاده؛ ویراستار عباسعلی مردی. - ج. ۵. محرمات هنر ۲ (غنا) / تقریر محمد آزادی؛ ویراستار احمد رضائی. - ج. ۶. محرمات ورزش و بازی / تقریر احمد شہامت، حسین مولودی، محمد کاظم مبلغ؛ ویراستار یوسف قربانی. - ج. ۷. محرمات روابط میان فردی ۱ (غیبت) / تقریر علیرضا گودرزی، احمد عابدین زاده؛ ویراستار احمد رضائی. - ج. ۸. محرمات روابط میان فردی ۲ (کذب) / تقریر سید نقی موسوی؛ ویراستار احمد رضائی. - ج. ۹. محرمات روابط میان فردی ۳ / تقریر محمد قاسم رجایی، مهرداد آور، تقی مهری؛ ویراستار یوسف قربانی، احمد رضائی. - ج. ۱۰. محرمات سیاست / تقریر سید عنایت اللہ کاظمی؛ ویراستار یوسف قربانی. - ج. ۱۱. محرمات تجاری و اداری (اخذ اجرت برای واجبات) / تقریر احمد عابدین زاده، جواد ابراهیمی، علی بخشی؛ ویراستار عباس مردی، احمد رضائی.
- موضوع : معاملات (فقه)
- موضوع : Transactions (Islamic law*)
- موضوع : کسب و کار حرام
- موضوع : Business, Illicit*
- رده بندی کنگره : BP۱۹۰/۱
- رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۲۷
- شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۵۰۰۵۹

مکاسب محرمة ۹ (محرمات روابط میان فردی ۳)

علیرضا اعرافی

تقریر محمد قاسم رجایی، مهرزاد آور، تقی مهری
ناشر مؤسسه اشراق و عرفان
ویراستار یوسف قربانی، احمد رمضان
امور هنری حمید بهرامی
نوبت و تاریخ چاپ ویراست دوم، چاپ اول/تابستان ۱۴۰۰
لیتوگرافی، چاپ و صحافی چاپ هوشنگی
شمارگان ۵۰۰ نسخه
قیمت ۹۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای مؤسسه اشراق و عرفان محفوظ است

ISBN: 978-600-8542-52-0

www.eshragh-erfan.com

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۰

info@eshragh-erfan.com

نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۱

آدرس: ایران، قم، خیابان معلّم، معلّم ۸، کوچه شهید محقق، پلاک ۵۹

فهرست

۱۹	 سخن مؤسسه
۲۱	 مقدمه ویراست دوم
۲۳	 پیشگفتار
۲۷	 مقدمه

فصل اول: سبب مؤمن / ۳۱

۳۳	 کلیات
۳۳	 ۱. مفهوم‌شناسی
۳۳	 الف) سبب
۳۶	 ب) واژه‌های متناظر
۵۳	 جمع‌بندی مبحث مفهوم‌شناسی
۵۶	 ۲. پیشینه بحث
۵۶	 الف) پیشینه عام
۶۳	 ب) پیشینه خاص
۶۸	 ج) جایگاه فقهی بحث
۷۵	 بررسی ادله حرمت سبب
۷۵	 ۱. ادله عامه
۷۵	 الف) عقل

۷۸.....	ب) قرآن
۱۱۱.....	ج) روایات
۱۵۳.....	جمع‌بندی ادله عامه
۱۵۴.....	۲. ادله خاصه
۱۵۴.....	الف) قرآن
۱۶۲.....	ب) روایات
۱۹۲.....	جمع‌بندی ادله سب
۱۹۵.....	فروع بحث
۱۹۵.....	۱. عناوین اصلی حرمت در روابط با دیگران
۱۹۵.....	الف) ظلم
۱۹۶.....	ب) کذب
۱۹۷.....	۲. سب‌های خاص
۱۹۸.....	۳. سب به اوصاف غیرموجود
۱۹۹.....	۴. سب در غیاب
۱۹۹.....	۵. سب در صورت آگاه نبودن مسبوب
۲۰۰.....	۶. نوعی بودن تلقی اهانت
۲۰۰.....	۷. قصدی بودن عنوان سب
۲۰۱.....	۸. سب غیر مؤمن، مشمول حکم حرمت
۲۰۲.....	۹. اعم بودن سب از کلام ملفوظ
۲۰۴.....	۱۰. اخباری یا انشائی بودن سب
۲۰۴.....	۱۱. شمول سب نسبت به مدلول التزامی
۲۰۵.....	۱۲. سب هزلی
۲۰۵.....	۱۳. حکومت دآوری شرعی بر عرفی در تلقی اهانت
۲۰۶.....	۱۴. نسبی بودن تلقی عرف از برخی مصادیق سب
۲۰۶.....	۱۵. حکم سب، هنگام حدیث نفس

۲۰۸	۱۶. حکم سب در اقسام مختلف قضایا
۲۱۰	۱۷. حکم سب افراد غیرمعتن
۲۱۰	۱۸. حکم استماع سب
۲۱۱	الف) الغای خصوصیت از ادله حرمت استماع غیبت
۲۱۱	ب) حرمت حضور در مجلس معصیت
۲۱۶	ج) حرمت استماع سب از باب نهی از منکر
۲۱۶	د) حرمت استماع سب از باب اعانه بر اثم
۲۱۸	جمع‌بندی ادله حرمت استماع سب
۲۱۸	۱۹. سب صبی و مجنون
۲۲۰	۲۰. حکم سب به نفس
۲۲۱	الف) موثقه سماعه
۲۲۱	ب) موثقه ابوبصیر
۲۲۲	۲۱. تکسب با سب
۲۲۳	۲۲. مستثنیات سب
۲۲۴	الف) سب متجاهر به فسق
۲۲۷	ب) سب بدعت‌گذار
۲۳۲	ج) سب در مقام دادخواهی
۲۳۴	د) سب حاکم جائز
۲۳۶	ه) سب در مقام مقابله به مثل
۲۴۸	و) سب بر مبنای قاعده اهم و مهم
۲۵۰	گزاره‌های فقهی

فصل دوم: نیمه ۲۵۳

۲۵۵	کلیات
۲۵۵	۱. مفهوم‌شناسی
۲۵۵	الف) تعریف لغوی
۲۵۹	ب) تعریف اصطلاحی

ج) واژگان متناظر.....	۲۶۴
د) ارکان نیمه.....	۲۶۸
ه) اقسام نیمه.....	۲۷۱
۲. پیشینه پژوهش.....	۲۷۵
الف) پیشینه عام.....	۲۷۵
ب) پیشینه خاص.....	۲۸۳
بررسی ادله حرمت نیمه.....	۲۹۱
۱. مقتضای قواعد.....	۲۹۱
الف) حرمت تفريق بين الناس.....	۲۹۲
ب) حرمت اضرار.....	۳۱۸
ج) قبح ظلم.....	۳۲۰
د) حرمت غیبت.....	۳۲۱
ه) حرمت بهتان.....	۳۲۳
و) حرمت خیانت.....	۳۲۴
ز) حرمت ایذا.....	۳۲۵
ح) حرمت اهانت.....	۳۲۸
ط) حرمت افشای سر.....	۳۲۹
جمع بندی مقتضای قواعد.....	۳۳۰
۲. عقل.....	۳۳۱
بررسی استدلال.....	۳۳۲
۳. قرآن کریم.....	۳۳۲
الف) آیه های ۱۰ و ۱۱ سوره قلم.....	۳۳۲
ب) آیه نبأ.....	۳۳۹
ج) آیه ﴿يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾.....	۳۴۲
د) آیه ﴿وَيُلِّ لِكُلِّ هُمْزَةٍ لُزْمَةً﴾.....	۳۴۹
ه) آیه ﴿الْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾.....	۳۵۰

مقدمه ویراست دوم

تقریر مکاسب محرمة، با اذن و توفیق خداوند تعالی و عنایت اهل بیت علیهم السلام در پانزده جلد به پایان رسید و در سال ۱۳۹۸ به عنوان برگزیده جایزه کتاب جمهوری اسلامی ایران دست یافت. به شکرانه این نعمت، در مقابل درگاه خداوند تعالی پیشانی بندگی بر زمین می‌ساییم.

از خصوصیات آنکه این کتاب را از کتاب‌های هم‌ردیف خود ممتاز می‌کند، طرح و بررسی دقیق و عالمانه مسائل کتاب و طرح نویی است که استاد معظم آیت‌الله اعرافی برای تنظیم مباحث مکاسب محرمة در کتاب حاضر ارائه نموده است. افزون بر آن، تقریر مناسب کتاب است که شامل تبدیل شیوه گفتاری و کلاسی مباحث به نوشتاری و کتابی، مستندسازی مطالب و افزودن مفهوم‌شناسی و پیشینه فقهی و فرافقهی در بیشتر مباحث کتاب است. شوربخانه گاهی در تقریرات دیده می‌شود که مطالب اساتید به شکل گفتاری و بدون مستندسازی، به همان شکل القاشده، تقریر می‌شود. این امر به ظاهر امانتداری، اما مخل تقریر مناسب است؛ زیرا خواننده کتاب را سردرگم می‌کند و افزون بر اتلاف وقت خوانندگان، مراد اساتید را به شایستگی منتقل نمی‌کند.

بی‌تردید بیشتر کارهای بشری دارای اشکالات و کاستی‌هایی است؛ و تقریر حاضر از این قاعده مستثنا نیست؛ از این رو برای اصلاح بعضی اشکالات و زیباتر کردن کار، تصمیم گرفتیم کتاب حاضر را با ویراست جدید به چاپ رسانیم. برای این کار تغییرات پیش رو را در ویراست جدید انجام دادیم:

۱. تصحیح بعضی اشکالات ویرایشی و محتوایی؛

۲. تطبیق بررسی سندی روایات با نظرات جدید استاد معظم؛

۳. تبدیل قطع رقعی کتاب به قطع وزیری؛

۴. تجميع بعضی مجلدات چاپ پیشین و کاهش تعداد مجلدات به یازده جلد. براین اساس جلد اول و دوم پیشین (اعیان نجس ۱ و ۲) در جلد اول ویراست جدید به نام «اعیان نجس»؛ جلد چهارم و پنجم پیشین (محرمات علوم ۱ و ۲) در جلد سوم ویراست جدید به نام «محرمات علوم»؛ جلد نهم و دوازدهم پیشین (محرمات روابط میانفردی ۱ و ۴) در جلد نهم ویراست جدید به نام «محرمات روابط میانفردی ۳»؛ و جلد چهاردهم (محرمات تجاری و اداری) و جلد پانزدهم (اخذ اجرت برای واجبات) در جلد یازدهم ویراست جدید به نام «محرمات تجاری و اداری - اخذ اجرت برای واجبات» تجميع شدند.

بی تردید با وجود انجام اصلاحات یادشده، کتاب حاضر خالی از اشکال و کاستی نیست. ضمن عذرخواهی از این باب، امید داریم که خوانندگان فرهیخته اشکالات را به ما گوشزد نمایند.

محققان محترمی که ما را در تقریر کتاب حاضریاری کردند، به ترتیب میزان مشارکت عبارت اند از: حجج اسلام علیرضا گودرزی، سید نقی موسوی، سید عنایت الله کاظمی، محمد آزادی، جواد ابراهیمی، محمد قاسم رجایی، احمد شهامت، اصغر صفرزاده، مهرزاد آور، علی بخشی، حسن حیدرزاده، تقی مهری، حسین مولودی، کاظم مبلغ، سید آقا حسن حسینی، ستار همتی، سید احمد حسینی، محمد دین محمدی، کریم پورنجف و تقی زینال بیگ زاده.

اساتید محترمی که ما را در نظارت بر تقریر کتاب حاضریاری کردند، به ترتیب میزان مشارکت عبارت اند از: حجج اسلام تقی مهری، محسن پورا کبر، صمد سعیدی، احمد شهامت، سید نقی موسوی و جواد ابراهیمی.

در نهایت از حمایت های استاد معظم آیت الله اعرافی و مدیران محترم مؤسسه اشراق و عرفان حجت الاسلام صمد سعیدی و حجت الاسلام دکتر سید نقی موسوی و نیز تلاش محققان، ناظران، ویراستاران (آقایان عباسعلی مردی، احمد رمضان، یوسف قربانی و حامد عبداللهی سفیدان)، ناظر ویرایش (حجت الاسلام علی اکبریان) و صفحه آرا (آقای حمید بهرامی) تشکر می نماییم.

احمد عابدین زاده